

We Lwowie, dnia 3. lipca 1901.

Aleg. 156

Sprawozdanie

Komisji bankowej w przedmiocie spółek oszczędności i pożyczek, zakładanych i działających pod patronatem Wydziału krajowego.

Wysoki Sejmie!

Na podstawie upoważnienia udzielonego uchwałą Wysokiego Sejmu z 16. marca 1899 Wydział krajowy podjął rozległą akcję na polu zakładania i rozwoju spółek oszczędności i pożyczek, zasilając je z funduszu pożyczkowego na ten cel, przez Sejm uchwalonego, kontrolując ich czynności, kierując wykształceniem fachowego personalu do zarządu spółek, słowem opiekując się temi spółkami od pierwszej chwili ich istnienia i czuwając nieustannie nad ich działalnością.

Czynności Wydziału w r. 1899 były przeważnie przygotowawcze, a komisya o tych czynnościach wypowiedziała swoje zdanie rozpatrując sprawozdanie Wydziału za czas do końca roku 1899.

Sprawozdanie Wydziału krajowego, obecnie Wysokiemu Sejmowi przedłożone, a komisji bankowej do załatwienia przekazaue, obejmuje akcję Wydziału krajowego w ciągu roku 1900. Komisya bankowa jednak, chcąc przedstawić ile możności jak najdokładniejszy obraz rezultatów przez Wydział osiągniętych, informowała się także o dalszym toku rzeczonyj akcji do końca czerwca 1901.

Wrażenie ogólne, jakiego doznaje się z dokładnego przeglądnięcia treści sprawozdania Wydziału, tudzież z informacji zaciągniętych w dotyczącem biórze, jest niewątpliwie dodatnie. Mamy przed sobą wyniki osiągnięte w pierwszym stadyum akcji nader poważnej, zmierzającej nietylko do uzdrowienia stosunków drobnego kredytu między włościanstwem, ale także do obudzenia między ludem wiejskim poczucia własnej siły, która na polu pracy ekonomicznej może rozwinąć się i osiągnąć znakomite rezultaty, przy pomocy wszechstronnej kraju i za jego inicjatywą.

Jeżeli istotnie powiedzie się a dotychczasowe wyniki są wróżbą pomyślną, utworzyć liczny zastęp spółek włościańskich, przedewszystkiem dla poprawienia stosunków kredytowych; a później także dla popierania rozwoju ekonomicznego włościanstwa w innych kierunkach, to równolegle z poprawą ekonomicznego położenia włościan na tej drodze odbywać się będzie skonsolidowanie stosunków społecznych.

Pod hasłem wzajemnej pomocy, oszczędności i pracowitości gromadzić się będą w każdej spółce włościańskiej najdzielniejsze, najzdrowsze żywioły, aby z pomocą kraju,

pod jego opieką i kontrolą, gromadzić w kasie spółki, zaoszczędzony grosz, bronić członków spółki przed lichwą, obudzić w nich zmysł przedsiębiorczości zachęcić do pracy samodzielnej.

Takie organizacje, żywotne i pomyślnie działające, mogą stać się z czasem potężną tamą przeciw rozkładowym prądom, które w kraju naszym coraz silniej nurtują.

Natomiast byłoby zgubnem dla rozwoju tych spółek, gdyby przez brak odpowiedniego kierownictwa, lub dla braku nieustannej kontroli, działalność spółek zeszała na bezdroża.

Komisya bankowa niejednokrotnie już, w poprzednich sprawozdaniach swoich w tym przedmiocie, z naciskiem podnosiła potrzebę ustawicznej, czujnej kontroli nad spółkami oszczędności i pożyczek, zakładanemi pod patronatem Wydziału krajowego, a rozpatrując przekazane jej obecnie sprawozdanie Wydziału szczególną uwagę zwróciła na to, czy biuro Patronatu wypełnia należycie poruczone mu zadanie kontrolowania spółek.

Spostrzeżenia swoje w tym kierunku, tudzież pogląd na całą działalność Wydziału krajowego około zakładania spółek i popierania ich rozwoju w r. 1900 — komisya w niniejszem sprawozdaniu swoim jak najtreściwiej przedstawia.

Zakładanie spółek odbywało się przy współdziałaniu biura Patronatu, według norm zakreślonych uchwałami sejmowemi.

Przedewszystkiem zasięgał Wydział krajowy opinii właściwego Wydziału powiatowego. Następnie kierownik biura Patronatu badał na miejscu, czy są odpowiednie warunki do pomyślnego rozwoju spółki i wpływał przy ukonstytuowaniu spółki na odpowiedni wybór zarządu.

Ilość spółek zostających pod Patronatem Wydziału z końcem roku 1900 doszła cyfry 86.

Zaś do końca czerwca 1901 wzrosła liczba tych spółek do 114, zatem w ciągu pierwszego półrocza 1901 przybyło ich 28.

Udzielanie informacji odbywało się przez rozselanie podręcznika, wydanego przez szefa biura Patronatu, tudzież przez wydawnictwo czasopisma, które wychodzi pod redakcją Patronatu jako „Okólnik“ zawierający potrzebne dla spółek wskazówki, tudzież wiadomości o ich rozwoju.

Zdaniem komisji byłoby pożądane, aby ten „Okólnik“ podawał co kwartał cyfry odnoszące się do obrotu kasowego w spółkach, nadesłane do biura przez zarządy spółek, na odpowiednich kartach korespondencyjnych, które biuro w tym celu dla spółek przygotowało.

Przygotowanie personalu administracyjnego dla spółek odbywa się za pomocą kursów praktycznych, które Wydział krajowy urządził w roku ubiegłym we Lwowie, zaś w roku bieżącym w Krakowie.

Pożytek z takich kursów jest niewątpliwy, a wykształcenie fachowe osób powołanych do zarządu interesami spółki jest jednym z najpilniejszych zadań, jakie biuro Patronatu ma do spełnienia.

Zdaniem komisji urządzania kursów takich, na przemian we Lwowie i Krakowie, przyczyni się bardzo dodatnio do prawidłowego prowadzenia interesów spółek.

Pośrednictwo w stosunkach z władzami sądowymi i skarbowemi, którem zajęło się biuro Patronatu, dla ułatwienia spółkom ich działalności, było — jak okazuje się ze sprawozdania Wydziału — wielce skuteczne, i oszczędziło spółkom wiele trudności i kosztów.

Czynność biura Patronatu w tym kierunku jest dalszym ciągiem tej opieki, jakiej biuro udziela spółce od pierwszej chwili, gdy rozpoczęła się akcja około jej założenia.

Bez tej pomocy w stosunkach z c. k. Sądami tudzież z c. k. Władzami skarbowemi — spółki nowo powstające byłyby narażone na bardzo znaczne utrudnienia, a częstokroć na niepomierne koszty, czego właśnie dzięki interwencji Patronatu mogą uniknąć.

Pożyczki udzielane z funduszu dla spółek przez Sejm utworzonego rozdawane były przez Wydział krajowy w r. 1900 w ten sposób, że udzielono spółkom po 2000 K, po 3000 K, lub po 4000 K, a niektórym spółkom nawet dodatkowe pożyczki powtórnie wypłacono, jak to widoczne ze spisu do sprawozdania Wydziału dołączonego.

Suma pożyczek udzielonych z funduszu przez Sejm uchwalonego wynosiła z końcem r. 1900 koron 185.000, zaś do końca czerwca 1901, suma ta wzrosła do 345.000 K.

Oprócz tego, za inicjatywą Wydziału krajowego, udzieliła galic. Kasa oszczędności spółkom kredytu na $5\frac{1}{2}\%$ w sumie 65.000 K.

Komisya bankowa zastanawiała się nad tem, czy suma pożyczek udzielonych Spółkom z funduszu pożyczkowego nie jest zbyt wysoką w stosunku do wkładek oszczędności, które na miejscu zebrane zostały.

Wprawdzie ogólna suma wkładek oszczędności w 63 spółkach, które były czynne z końcem r. 1900 — wynosiła 570.685 K zatem w porównaniu do sumy udzielonych pożyczek 185.000 K była suma wkładek oszczędności trzy razy większą od sumy udzielonych pożyczek, przy poszczególnych spółkach stosunek ten jest bardzo rozmaity. W spisie Spółek z końcem r. 1900 wykazanych jest wiele takich, w których większa część kapitału obrotowego pochodzi z pieniędzy pożyczonych im przez Wydział krajowy, zaś wkładki oszczędności wynoszą mniej, aniżeli pieniądze uzyskane w drodze pożyczki.

Komisya bankowa informowała się w biurze Patronatu szczegółowo o tych spółkach, których fundusz obrotowy przeważnie z zaciągniętych pożyczek pochodzi.

Spółek takich na ogólną liczbę 63 spółek objętych sprawozdaniem Wydziału za rok 1900 jest 17, lecz należy uwzględnić, że właśnie przy pomocy gotówki pożyczonej spółki te mogły działalność swoją rozwinąć, tak że już w pierwszej połowie roku 1901, stosunek między wkładkami oszczędności a pożyczką zaciągniętą od Wydziału w wielu spółkach uległ znacznej zmianie.

Jako przykład korzystnej zmiany przytaczamy Spółkę w Wesołej, powiecie brzozowskim.

Według wykazu dołączonego do sprawozdania Wydziału spółka ta z końcem r. 1900 miała w obrocie:

z pożyczki zaciągniętej w Wydziale krajowym	.	.	4000 koron
z wkładek oszczędności	.	.	2863 „
z udziałów	.	.	371 „
z końcem czerwca 1901			
dług w Wydziale kraj. pozostał w sumie	.	.	4000 koron
wkładki oszczędności podniosły się do kwoty	.	.	13115 „
udziały wpłacone wzrosły do kwoty	.	.	1126 „

Nietylko zatem wzmoży się w tej spółce fundusze obce, pochodzące z wkładek oszczędności na miejscu zebranych, tak iż wynoszą trzy razy więcej, aniżeli pożyczka od Wydziału kraj. uzyskana ale także fundusz własny spółki, t. j. wpłacone udziały potroiły się.

Komisya nie przytacza cyfr analogicznych co do innych spółek, aby sprawozdania swego cyframi zbyt nie przeciążać, lecz konstatuje, że także w wielu innych spółkach polepszył się stosunek między kapitałem uzyskanym z zewnątrz, w drodze pożyczki udzielonej z funduszu pożyczkowego, a kapitałem zebrany na miejscu z wkładek oszczędności.

W niektórych spółkach zmiana taka jeszcze nie nastąpiła, lecz można spodziewać się, że wkrótce nastąpi, gdyż wszędzie przy udzielaniu pożyczek biuro Patronatu badało szczegółowo warunki rozwoju spółki, stosunki zarobkowe ludności, jej zdolność kredytową i potrzeby kredytu, słowem wszystkie okoliczności od których powodzenie spółki zależy. Udzielano zaś pożyczek większych tylko takim spółkom, których skład daje rękojmię rozwoju, zaś pożyczki dodatkowe były udzielane zawsze tylko na podstawie dokonanej lustracji i po przekonaniu się o prawidłowej działalności spółki.

Lustracje przeprowadza biuro Patronatu według instrukcji, dołączonej do sprawozdania Wydziału.

Komisya bankowa zgadza się zupełnie z zasadniczym postanowieniem §. 4. instrukcji, według którego lustracja przynajmniej raz do roku przeprowadzoną być powinna.

Treść instrukcji odpowiada naszym stosunkom krajowym, a widoczne jest, że instrukcję ułożono na podstawie doświadczenia i z dokładną znajomością właściwej organizacji spółek.

Statystyka spółek nie jest jeszcze ujętą w obraz działalności całorocznej, gdyż może to nastąpić dopiero po zebraniu i sprawdzeniu zamknięć rachunków i bilansów za rok 1900.

Wtedy dopiero możnaby wydać rocznik spółek, na wzór wydawanego przez biuro „Związku” stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych, a komisya bankowa zaznacza, że dołączenie takiego rocznika do sprawozdania Wydziału krajowego ułatwiłoby pogląd na coroczne rezultaty pracy na tem polu dokonanej.

Na razie są tylko zebrane cyfry odnoszące się do obrotu kasowego w spółkach, które nie dają jeszcze należytego wyobrażenia o stosunkach, mianowicie nie podają nawet wysokości własnego kapitału spółek, gdyż nie ma w tym wykazie rubryki na fundusz rezerwowy.

Udziały członków doszły z końcem r. 1900 do kwoty 37.486 koron. Wobec krótkiego czasu, do którego ów wykaz się odnosi, jest to cyfra stosunkowo znaczna, a jej osiągnięcie zawdzięczać należy temu, że wbrew teoretycznym wywodom o uciążliwości zbierania kapitału udziałowego w spółkach systemu Raiffeisena, Wysoki Sejm, aprobując zdanie Komisji bankowej, oświadczył się za wprowadzeniem obowiązkiem udziałów większych po nad zwykłą w raiffeisenowskich kasach normę, co też w spółkach pod patronatem Wydziału zostających jest przestrzegane.

Pożyczki udzielone przez spółki doszły z końcem r. 1900 sumy 933.661 K., z której w ciągu roku 1900 spłacono 162.522 K. Spłata odbywa się w ratach rocznych lub półrocznych.

Stopa procentowa od pożyczek udzielonych wynosi:

w 12 spółkach	6%
„ 31 „	6 $\frac{1}{2}$ %
„ 15 „	7%
„ 5 „	7 $\frac{1}{2}$ %

Przeważnie przeto udzielają spółki kredytu poniżej, 7% mianowicie na 6 $\frac{1}{2}$ % lub nawet 6%, a jeżeli się zważy jeszcze, że włościanin potrzebujący kredytu nie jest zmuszony udawać się w tym celu umyślnie do miasta powiatowego i ponosić rozmaite z tem połączone wydatki, to przyznać trzeba, że otwarte zostały w spółkach źródła nader taniego i dogodnego kredytu dla włościan.

Fundusz obrotowy, jakim te spółki rozporządzają, jest jeszcze szczupły, i dopiero z biegiem czasu będzie się pomnażać, w miarę jak wkładki oszczędności będą wpływać do kas spółki, co jednak w powiatach wschodnich idzie jeszcze oporem.

Co do dalszej swej akcji Wydział krajowy spodziewa się, że za przykładem już istniejących spółek oszczędności i pożyczek będą powstawać liczne nowe spółki tego rodzaju, a takie spółki włościańskie innej kategorii, z wielkiem pożytkiem dla poprawy stosunków krajowych pod względem ekonomicznym i społecznym, przyczem Wydział kraj. wyraża nadzieję, że także Rząd tej akcji krajowej nie odmówi poparcia i czynnej pomocy.

Na wydatki połączone z utrzymaniem bióra patronatu na podróże lustracyjne i t. p. preliminaruje Wydział razem	22500	koron
na zasiłki dla nowo zakładowych spółek, których spodziewa się Wydział w ciągu roku bieżącego 60 założyć, licząc po 400 koron na koszt urzędnia	24000	„
wreszcie na urządzenie kursów praktycznych	3000	„
Ogółem	49500	koron

Komisya bankowa wydatki te uważa jako uzasadnione, lecz wniosków wstawienia tych kwot do budżetu nie stawia, gdyż są one już objęte preliminarzem budżetu krajowego na rok 1901, w rubryce XV. poz. 305 i 306, który komisya budżetowa Wysockiej Izbie przedłoży.

Komisya bankowa wnosi zatem :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sprawozdanie Wydziału kraj. o działalności przy zakładaniu spółek oszczędności i pożyczek i popieranin ich rozwoju w r. 1900, przyjmuje Sejm do wiadomości.

2. Poleca się Wydziałowi kraj. aby przedstawił c. k. Rządowi potrzebę zmiany postanowień prawnych o ulgach należyłościowych dla spółek oszczędności i pożyczek w tym kierunku, aby ułatwione zostało korzystanie z tych ulg i uiszczenie należnych opłat.

3. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby ponowił starania u c. k. Rządu celem uzyskania pomocy finansowej dla akcji na poln zakładania i rozwoju spółek oszczędności i pożyczek.

Przewodniczący :

Władysław Kraiński.

Sprawozdawca :

Skatkowski.

